

ЮРИДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ МНОЖИННОСТІ ЗЛОЧИНІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

У тезах розкривається поняття множинності злочинів та аналізується його юридичне значення у кримінальному праві України. Звертається увага на основні форми множинності злочинів та проблемні питання при визначення даного поняття.

Ключові слова: Кримінальне право України, множинність злочинів.

Постановка проблеми. Множинність злочинів свідчить про соціальну деформацію особистості винної особи, певної стійкості антисупільних поглядів, звичок та має вагоме значення для правильного вирішення питання, які виникають у практичній діяльності.

Як відомо, суспільство є динамічною структурою, яка проявляється у наступному: по-перше, у суспільстві існує певний спектр відносин, які необхідно врегулювати; по-друге, зміна пріоритетів та принципів державної політики безумовно призводить до зміни правових норм. Так на різних етапах історії кримінальне законодавство змінювалось по-різному: чи то шляхом внесення змін та доповнень до чинного кримінального закону чи прийняттям нового закону.

Виклад основного матеріалу. Чинне кримінальне законодавство містить значну кількість норм, які регулюють боротьбу з різними випадками множинності злочинних діянь. Законодавче визначення у вигляді самостійних статей отримали лише норми, які визначають повторність злочинів (ст. 32 КК України), сукупність злочинів (ст. 33 КК України), рецидиву злочинів (ст. 34 КК України), правові наслідки повторності, сукупності та рецидиву злочинів (ст. 35 КК України), порядку призначення покарання за сукупність злочинів (ст. 70 КК України) та правил складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення (ст. 72 КК України). У більшості ж інших випадків відповідні норми передбачаються у складі інших кримінально-правових інститутів у вигляді самостійних статей Загальної чи Особливої частини КК України.

Наявність уособленості у вигляді самостійних статей закону певних груп норм, які відносяться до повторності, сукупності, рецидиву та інших ознак, які характеризують множинність злочинів, є достатнім для постановки питання про виділення множинності злочинів в якості самостійного інституту кримінального права. Всі норми цього інституту регулюють однорідну групу суспільних відносин, тісно пов'язані між собою у системі норм кримінального права.

Кримінальний кодекс (далі – КК) України 2001 р. суттєво відрізняється від КК 1960 р. Водночас до чинного КК систематично вносяться зміни та доповнення, які або уточнюють кримінально-правові норми з метою полегшення їх правозастосування або ж докорінно чи суттєво перетворюють ряд кримінально-правових інститутів. При прийнятті КК України у 2001 році був частково змінений зміст інституту множинності злочинів, однак, він так і не набув значного (необхідного) розвитку в останній історичний період. Наприклад, поняття множинності злочинів не отримало нормативного закріплення, а відтак загальні ознаки множинності, так і залишилися надбанням теоретичних розробок та узагальненням ознак форм множинності.

У теорії кримінального права поняття множинності злочинів визначається по різному: вчинення однією особою двох чи більше злочинів, кожний з яких містить самостійний склад та зберігає кримінально-правові наслідки з факту вчинення злочину, незалежно від того чи притягувалась особа до кримінальної відповідальності за них; вчинення особою самостійно або у співучасті двох або більше умисних злочинних діянь, кожне з яких утворює склад самостійного злочину, за жодне з яких особа не притягалась до кримінальної відповідальності або вчинення нового умисного злочину особою, яка має непогашену судимість за раніше вчинений злочин.

Чинний КК України передбачає три форми множинності: повторність (ст.32 КК), сукупність (ст. 33 КК), рецидив (ст. 33 КК).

Крім того, у теорії кримінального права існують й інші види множинності злочинів. Такі як, наприклад, неодноразовість, систематичність. Однак поділ множинності злочинів на ці різновиди не враховуються законодавцем при реалізації норм кримінального права України. Вчинення злочинів у вигляді злочинного промислу можна було б також віднести до цієї категорії злочинів, однак нормативний зміст ч.2 ст.188-1, ст.198, ч.2 ст. 306 КК України та деяких інших злочинів не дозволяє безпелаяційно стверджувати те, що ця форма множинності є умовною.

Якщо множинність злочинів розглядати як юридичний факт, то охарактеризувати її можна таким чином: поведінка, що з волі особи, приводить у дію механізм правового регулювання. І надалі поведіння особи співвідноситься з тією моделлю поведіння, що встановлена нормою права, визначається їх відповідність або наявність відхилень. Отже, множинність – це конкретні, індивідуальні обставини (активна поведінка особи), які являють собою життєві явища (наявність в поведінці ознак декількох складів злочинів), що існують у певному просторі та часі. Множинність злочинів відповідно до конститутивно закріплених форм – це конкретні дії, які вироблені певними суб'єктами і несуть конкретний соціальний і правовий зміст. Проводячи паралель з теоретично визначеним

поняттям «юридичний факт», можна конкретизувати: множинність злочинів – подія, в основі якої лежить поведінка особи, яка відбувається у певній визначеній місцевості, в певний визначений відрізок часу.

На практиці виникають труднощі при відмежуванні окремого (одиночного) злочину від форм множинності злочинів. Необхідність відмежування множинності злочинів від одиночного злочину виникає, зокрема, при вчиненні: а) складного злочину, наприклад, розбою; б) складеного злочину, наприклад, бандитизму; в) злочину, юридичний склад якого передбачає кілька альтернативних діянь, наприклад, носіння, виготовлення або збут кинджалів, фінських ножів або іншої холодної зброї без відповідного дозволу; г) злочину, юридичний склад якого включає, крім основних, і так звані "похідні" наслідки, наприклад, умисне тяжке тілесне ушкодження, внаслідок якого сталася смерть потерпілого; д) продовжуваного злочину, наприклад, викрадення телевізора шляхом винесення працівником радіозаводу протягом кількох днів окремих його частин і деталей; е) триваючого злочину, наприклад, незаконного зберігання вогнепальної зброї.

На перший погляд, у всіх цих випадках особа вчиняє кілька злочинів. Але в силу своєї внутрішньої єдності з позиції законодавця, відповідні фактичні склади втрачають своє самостійне значення, оскільки вони передбачені юридичним складом певного одиночного злочину як окремі елементи, ознаки чи епізоди.

Не можуть утворювати множинність діяння, якщо: закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності за злочинне діяння; закінчилися строки давності виконання обвинувального вироку; погашена або знята судимість; звільнено від кримінальної відповідальності за актом амністії або помилування; а також на підставі статей 45, 46, 47, 48 КК України.

Висновки. Множинність злочинів, як самостійний правовий інститут, має певне юридичне значення, а саме: 1. є обставиною, яка свідчить про більшу суспільну небезпеку особи винуватого; 2. множинністю злочинів охоплюються виключно кримінально-карані діяння, які виключають підстави для припинення кримінального переслідування; 3. вчинені злочини повинні відноситись до категорії умисних злочинів; 4. відповідним чином враховується при призначенні покарання.

Законодавчо закріплені самостійні форми множинності злочинів також мають юридичне значення – виступають як обставини, які обтяжують покарання (п.1 ч.1 ст. 67 КК), враховуються при призначенні покарання та визначенні його строків (п.1 ч.1, ч. 4 ст. 65, ст. 70, ст. 71, ст. 72 КК України), а також є ознаками встановлення та процесуальне закріплення яких є необхідними при кваліфікації конкретного суспільно-небезпечного діяння (ст. 35 КК України).

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – N 25-26. – ст.131 зі змінами та доповненнями.